

RAZMERJE MED STARŠI IN OTROCI TER IZVOR OTROKA

I. NASTANEK RAZMERJA MED STARŠI IN OTROKI

- **razmerje** med starši in otroci **nastane**:
 - na naraven način – z rojstvom otroka
 - na pravni način – s posvojitvijo
- za pravni položaj otroka **ni pomembno, ali je rojen znotraj ali zunaj zakonske zveze**
- pri nezakonskih otrocih je treba ugotoviti njihov izvor – ugotavljanje materinstva praviloma ni problematično (*mater semper certa est*), bolj problematično je ugotavljanje očetovstva
- nezakonski otrok je potem, ko se ugotovi njegov izvor **popolnoma izenačen v pravicah in dolžnostih do staršev** z zakonskim otrokom, razlika je samo v času nastanka pravic in dolžnosti, v obsegu pa ne
 - če je otrok rojen znotraj zakonske zveze, pravice in dolžnosti do otroka nastanejo z rojstvom
 - če je otrok rojen zunaj zakonske zveze, pravico in dolžnosti do otroka nastanejo z ugotovitvijo očetovstva

II. ZAKONSKI IN NEZAKONSKI OTROCI

- **zakonski otrok**
 - otrok, rojen v zakonski zvezi
 - otrok, rojen 300 dni po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze (*problem če sodišče pozno razveljavi*)
- **nezakonski otroci**
 - otrok, ki je rojen po 300 dneh po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze
 - otrok, ki ni rojen v zakonski zvezi (*rojen v zunajzakonski skupnosti ali samski materi*)
 - otrok, rojen v zakonski zvezi, kateremu je bila izpodbita domneva očetovstva
- **pozakonitev otroka**, pomeni, da nezakonski otrok dobil status zakonskega otroka z naknadno sklenitvijo zakonske zveze in po odločbi sodišča – pozakonitve ZZZDR ne ureja več

III. ZAKONSKI OTROCI – SPODBIJANJE OČETOVSTVA

- za zakonske otroke velja **domneva očetovstva**, kar pomeni, da za očeta velja mož otrokove matere (*pater est, quem nuptiae demonstrant* – oče je tisti, na kogar kaže zakonska zveza) – domnevo očetovstva je mogoče izpodbijati
- **mešanje krvi** pomeni, da se za očeta šteje novi mož če mati v 300 dneh po prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze sklene novo zakonsko zvezo (*turbatio aut perturbatio sanguinis*)

SPODBIJANJE PRAVNE DOMNEVE OČETOVSTVA

- očetovstvo se **spodbija v pravnem postopku**
- pravna domneva očetovstva se spodbija tako, da **se dokaže, da materin mož ni otrokov oče**
- če se v dokaže, da materin mož ni otrokov oče, prenehajo pravice in dolžnosti med njim in otrokom za nazaj (*od rojstva*) – **zakonski otrok postane nezakonski**, ker mu je spodbito očetovstvo
- **ugotavlja se**: kdaj je bil otrok spočet, ali je imela mati takrat spolne odnose z možem ali s kom drugim, ali je bila mati umetno osemenjena, ali je mož sterilen ali impotenten
- **dokazovanje, da materin mož ni otrokov oče**, se lahko opravi s krvno preiskavo otroka, matere in njenega moža, z antropomorfološko analizo, s preiskavo tkivnih antigenov, z DNK analizo

AKTIVNA LEGITIMACIJA ZA SPODBIJANJE DOMNEVE OČETOVSTVA

- **materin mož – domnevni oče**
 - rok za vložitev tožbe:
 - v 1 letu, ko izve za okoliščino, ki mu vzbudi dvom (*subjektivni rok*)
 - najkasneje do poteka 5 let po otrokovem rojstvu – s tem se zavaruje trdnost razmerja (*objektivni rok*)
 - pasivna legitimacija: tožiti mora mater in otroka
- **mati**
 - rok za vložitev tožbe: v 1 letu po otrokovem rojstvu
 - pasivna legitimacija: tožiti mora domnevnega očeta in otroka
- **moški, ki misli, da je otrokov oče**
 - rok za vložitev tožbe: v 1 letu od dneva, ko je očetovstvo vpisano v matično knjigo
 - pasivna legitimacija: tožiti mora mater in otroka
- **otrok**
 - rok za vložitev tožbe: do 23. leta in seveda tudi pred polnoletnostjo
 - mladoletni otrok starejši od 15 let, lahko sam nastopa v spodbijni tožbi, če je razsoden (*novi ZPP!*)
 - mladoletni otrok mlajši od 15 let v spodbijni tožbi potrebuje kolizijskega skrbnika, ne morejo zastopati starši
 - pasivna legitimacija: tožiti mora domnevnega očeta in mater

IV. NEZAKONSKI OTROCI – PRIPOZNAVANJE IN UGOTAVLJANJE OČETOVSTVA

- **pri nezakonskih otrocih ZZZDR določa, da velja za očeta**:
 - tisti, ki otroka pripozna za svojega (*pripoznanje očetovstva*)
 - tisti, čigar očetovstvo se ugotovi s sodno odločbo (*ugotovitev očetovstva*)

PRIPOZNAVANJE OČETOVSTVA

- **pripoznanje očetovstva** je prostovoljna izjava določenega moškega, da je on oče nezakonskega otroka
- **ni mogoče pripoznati otroka, glede katerega velja domneva očetovstva – najprej je potrebno domnevo izpodbiti, potem lahko sledi pripoznanje!**
- pripoznanje **velja za nazaj**, od otrokovega rojstva naprej

POGOJI ZA VELJAVNOST PRIPOZNAVANJA

- moški, ki pripozna otroka, mora biti **star najmanj 15 let in razsoden**
- pripoznanje mora biti **dano v predpisani obliki**: pred matičarjem, v javni listini, v oporoki, pred CSD (*oče se sam zglasi na CSD ali pa ga CSD pozove naj prizna očetovstvo, če mati navede moškega za katerega misli da je oče*)
- pripoznanje očetovstva je **strogo osebno dejanje**, zato tu **zastopanje ni možno**
- **mati se mora strinjati s pripoznavanjem**: če se mati ne strinja ali molči, lahko pripoznavajoči moški toži na ugotovitev, da je on otrokov oče v 1 letu, odkar je prejel obvestilo, da se mati ne strinja

SPODBIJANJE PRIPOZNAVANEGA OČETOVSTVA

- pripoznano očetovstvo se lahko tudi **spodbija**
- **pravico do spodbijanja pripoznanega očetovstva** imata samo:
 - otrok
 - tisti, ki misli, da je otrokov oče
- pripoznanega očetovstva **ne moreta spodbijati** moški, ki je pripoznal očetovstvo ali otrokova mati
- pripoznanje, dano **pod vplivom napak v volji** (*prisila, zmota, zvižaja*), je možno **spodbijati kot neveljavno**
- če pripozna otroka moški, ki ve, da ni oče otroka, je **pripoznanje veljavno** in ga **ni mogoče spodbijati**

PRIPOZNAVANJE OČETOVSTVA PRED ROJSTVOM ALI PO SMRTI

- izjemoma je možno **pripoznanje pred rojstvom** – oče ki misli, da ne bo dočakal rojstva otroka, ga lahko pripozna vnaprej, pripoznanje velja pod pogojem, da se otrok rodi živ, tu gre za posebno varstvo koristi nasciturusa
- **otroka** se lahko **pripozna tudi po njegovi smrti**, ampak samo če je zapustil potomce in oče želi da bi potomci dedovali po njem – dednopravni interes
- **pripoznanje očetovstva**, dano **v oporoki** je **mogoče preklicati**, ker je oporoka preklicni pravni posel
- če ima žena otroka, ki formalno nima očeta, ga lahko moški, ki se želi poročiti z njo, pripozna tega otroka

UGOTOVITEV OČETOVSTVA S SODNO ODLOČBO

- **aktivna legitimacija** za tožbo na ugotovitev očetovstva:
 - otrok do 23. leta
 - dokler je otrok mlajši od 15 let toži mati kot otrokova zastopnica oz. otrokov skrbnik s privolitvijo CSD
- **pasivna legitimacija**: toži se domnevnega očeta – če je oče moški, za katerega se trdi da je oče, že umrl, se lahko tožbo vloži v 1 letu po njegovi smrti (*vprašanje proti komu, poleg tega je problematično dokazovanje*)
- **otrok ne more tožiti** na ugotovitev očetovstva, če je bil **spočet s heterologno inseminacijo**
- **mati ni dolžna povedati**, koga šteje za domnevnega očeta svojega otroka (*pravica do zasebnosti*)
- materina odločitev je svobodna, če ne pove, kdo naj bil oče, je ne zadenejo sankcije
- **mati** kot otrokova zastopnica **ni dolžna sprožiti postopka** za sodno ugotovitev očetovstva
- otrok ne more s tožbo zahtevati od matere, da mu razkrije ime očeta, kar pomeni, da **ni mogoče, da otrok toži na ugotovitev očetovstva**, če **mati noče** razkriti očetovega imena
- tu pride do **kolizije dveh pravic**:
 - pravica otroka, da izve za svoj izbor v tem primeru se daje
 - pravica matere do zasebnosti prednost pravici matere

POSTOPEK ZA UGOTOVITEV OČETOVSTVA

- **na ugotovitev očetovstva ni mogoče tožiti, dokler velja za očeta otroka nek drug moški, zato je treba najprej spodbijati očetovstvo!**
- v postopku je **treba dokazati, da je toženec oče nezakonskega otroka**:
 - dokazati je treba, da je imel toženi v kritičnem času spolne odnose z otrokovo materjo dokazuje se z medi-
 - dokazati je treba, da je bil v tem spolnem odnosu spočet otrok cinskimi postopki
- morebitni **ugovor toženca**, da v času spočetja otroka ni imel samo on spolnih odnosov z materjo (*exceptio plurium concubentium*) **nima vpliva na potek postopka** – sodišče ne more po uradni dolžnosti razširiti postopka
- na koncu postopka sodišče izda **sodbo o ugotovitvi očetovstva**

POMEN UGOTOVITVE IN PRIPOZNAVANJA OČETOVSTVA

- oče otroka, rojenega zunaj zakonske zveze, je **dolžan prispevati k stroškom zaradi nosečnosti in poroda** ter k **stroškom za preživljanje matere** pred porodom in po porodu, dokler se mati ne more zaposliti
- z ugotovitvijo ali pripoznavanjem očetovstva **nastopi roditeljsko razmerje med očetom in otrokom** in s tem pravne posledice tega razmerja – posledice nastopijo tudi za nazaj, od rojstva otroka

V. DOLOČANJE IZVORA OTROKA, SPOČETEGA Z BIOMEDICINSKO POMOČJO (urejeno v ZZNPOB)

- za **postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo** lahko **zaposijo le pari** – zakonci ali zunajzakonski partnerji za postopek je potrebno **posebej kvalificirano soglasje** – zavestna, svobodna in pisna privolitev
- pri **postopku oploditve z biomedicinsko pomočjo se lahko uporabijo**
 - spolne celice zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev
 - darovane jajčne celice ženske
 - darovane semenske celice moškega
- če so bile **spolne celice darovane, otrok nima pravice zvedeti za svoj izvor** – med otrokom in darovalcem ni nobenega pravnega razmerja, otrok ima možnost izvedeti samo za določene zdravstvene podatke

MATERINSTVO

- **mati** je pri oploditvi z biomedicinsko pomočjo znana – mati je **tista, ki je otroka nosila in rodila**, ne glede na to, ali so bile uporabljene njene jajčne celice ali ne (*to onemogoča priznanje posledic morebitnega surogatnega materinstva*)
- **domneve materinstva ni mogoče spodbijati**, ker je mati podala kvalificirano privolitev za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo
- **izjemoma je dovoljeno spodbijanje materinstva** če moški zatrjuje, da otrok sploh ni bil s postopkom

OČETOVSTVO

- **oče** je **tisti, ki je dal kvalificirano soglasje za postopek** oploditve z biomedicinsko pomočjo, ne glede na to, ali so bile uporabljene njegove semenske celice ali ne
- temelj domneve očetovstva je za oba **kvalificirano soglasje** za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo
- **zakonski mož in zunajzakonski partner** sta v primerih oploditve z biomedicinsko pomočjo **glede očetovstva izenačena** – kvalificirano soglasje zunajzakonskega partnerja v postopek je nadomestilo za priznanje očetovstva
- **domneve očetovstva ni mogoče spodbijati**, če je oče podal kvalificirano privolitev za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo – spodbijanje očetovstva bi pomenilo kršitev dogovora z materjo
- **izjemoma je dovoljeno spodbijanje očetovstva**, če moški zatrjuje, da otrok sploh ni bil s postopkom ampak drugače (*spolni odnosi z drugim moškim*) – smiselno se uporabljajo določbe ZZZDR za spodbijanje očetovstva

ČE JE BIL OTROK SPOČET Z UKREPI, KI NISO DOVOLJENI

- **otrok spočet iz darovane jajčne celice in darovane semenske celice**: ugotavljanje očetovstva in materinstva ni dovoljeno – mati je gestacijska mati, oče je materin mož ali zunajzakonski partner
- **nadomestno materinstvo**: za mater velja ženska, ki je otroka nosila in rodila torej nadomestna mati, matere ne veže soglasje za posvojitev, ki ga je dala pred rojstvom otroka, pogodba o nadomestnem materinstvu in dogovor o plačilu za takšno dejanje sta nična
- **uporabo spolnih celic ali zarodkov umrlih oseb – postumni postopki**: mati otroka je gestacijska mati, določitev očeta se ravna po vrsti postopka in po razmerju matere do umrlega moškega